

TÜRÜK

2019, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:18, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: **31.07.2019**

Kabul Tarihi / Date of Accepted: **11.09.2019**

Sayfa / Page: **33-44**

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK797>

Yazar / Writer:

Doç. Dr. Ahmet Demir

Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
ademir@baskent.edu.tr

EŞ'ÂR-I NAMIK KEMAL'E ZEYL: GÖZDEN KAÇMIŞ BİR NAMIK KEMAL ŞİİRİ

Öz

Bu makale, *İlâveli Âheng-i Millî* ve *Mektebde Vatan Türküleri* adlı iki ayrı şiir antolojisinde Namık Kemal şiiri olarak gösterilen ve Namık Kemal'in şiirlerini bir araya getiren çalışmalarda yer almayan, gözden kaçmış bir şiirin tespiti ve dikkate sunulmasıyla ilgilidir. *İlâveli Âheng-i Millî* ve *Mektebde Vatan Türküleri*'nde bestelenmiş, marş/şarkı niteliği taşıyan şiirler bir araya getirilmiştir. Tespit ettiğimiz şiir; *İlâveli Âheng-i Millî* ve *Mektebde Vatan Türküleri* adlı iki ayrı kitapta da Namık Kemal şiiri olarak yer alır. Şiir, Namık Kemal'e atıfla, *İlâveli Âheng-i Millî*'de 'Hürriyyet-i Vatan (Marşı)', *Mektebde Vatan Türküleri*'nde ise 'Vatan Şarkısı' başlığıyla verilmiştir. Bu şiir, Namık Kemal'in bütün şiirlerini bir araya getiren Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Namık Kemal: Hayatı ve Şiirleri* (1933) ve *Namık Kemal'in Şiirleri* (1941), Rıza Nur'un *Namık Kemal (Türk Bilig Revüsü-Revue de Turcologie)* (1936), Ali Ertem'in *Namık Kemal'in Şiirleri* (1957) ve Önder Göçgün'ün *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri* (1999) adlı çalışmalarında yer almamaktadır. Dolayısıyla çalışmamız, alanyazına, Namık Kemal'in şiirlerine eklenilebilecek, gözden kaçmış bir şiiri ortaya çıkararak katkıda bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Namık Kemal, şiir, *İlâveli Âheng-i Millî*, *Mektebde Vatan Türküleri*, *Hürriyyet-i Vatan*, *Vatan Şarkısı*.

A SUPPLEMENTARY TO NAMIK KEMAL'S POEMS: AN OVERLOOKED POEM OF NAMIK KEMAL

Abstract

This article consists of identifying and presenting an overlooked poem which is shown as Namık Kemal's poem in two separate books called *İlâveli Âheng-i Millî* and *Mektebde Vatan Türküleri* which are anthologies of poetry. The so-called poem doesn't take part in the Works collecting the all poems of Namık Kemal in the literature. In *İlâveli Âheng-i Millî* and *Mektebde Vatan Türküleri*, poems composed as anthem/song have been brought together. The poem that we have identified takes part in two separate books called *İlâveli Âheng-i Millî* and *Mektebde Vatan Türküleri* as Namık Kemal's poem. The poem is given with the title of 'Hürriyet-i Vatan (Marşı)' in *İlâveli Âheng-i Millî* and 'Vatan Şarkısı' in *Mektebde Vatan Türküleri* with reference to Namık Kemal. This poem does not take place in the Works that bring together the poems of Namık Kemal such as Sadeddin Nüzhet Ergun's *Namık Kemal: Hayatı ve Şiirleri* (1933) and *Namık Kemal'in Şiirleri* (1941), Rıza Nur's *Namık Kemal (Türk Bilig Revüsü- Revue de Turcologie)* (1936), Ali Ertem's *Namık Kemal'in Şiirleri* (1957) and Önder Göçgün's *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri* (1999). Therefore, our study contributes to the literature by revealing an overlooked poem that can be added to the poems of Namık Kemal.

Keywords: Namık Kemal, poem, *İlâveli Âheng-i Millî*, *Mektebde Vatan Türküleri*, *Hürriyet-i Vatan*, *Vatan Şarkısı*.

Giriş

Bu makale; şiir antolojisi niteliğindeki, *İlâveli Âheng-i Millî* ve *Mektebde Vatan Türküleri* adlı iki ayrı kitapta Namık Kemal şiiri olarak gösterilen ve alanyazında, Namık Kemal'in şiirlerini bir araya getiren çalışmalarda yer almayan, gözden kaçmış bir şiirin tespitinden ve dikkate sunulmasından ibarettir. Dolayısıyla bu çalışma, alanyazına, 'Namık Kemal'in şiirlerine eklenilebilecek yeni bir şiiri ortaya çıkararak katkıda bulunmaktadır. Makalemizin başlığı, M. Kayahan Özgül'ün Namık Kemal'e ve şiirine dair yerleşik değerlendirmeleri yerinden oynatan *Kemal'le İhtimal: Namık Kemal'in Şiirine Tersten Bakmak* adlı çalışmasındaki 'Divan-ı Namık'a Zeyl' (2014: 6-12) başlıklı bölümden esinlenerek verilmiştir. Özgül, adını zikrettiğimiz bölüm başlığı altında, Önder Göçgün'ün *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri* (1999) başlıklı değerli çalışmasında yer almayan, gözden kaçmış şiirlere dikkat çeker, şiirlerin bulunduğu kaynaklara dair bilgiler verir, değerlendirmelerde bulunur ve göze ilişmemiş kaynaklar üzerinde yapılacak araştırmalarla/incelemlerle, Namık Kemal'in şiirlerine eklenilebilecek yeni şiirler olabileceğine vurgu yapar. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Namık Kemal: Hayatı ve Şiirleri* adlı çalışmasında (1933: 131, 136), Rıza Nur ise *Namık Kemal (Türk Bilig Revüsü- Revue de Turcologie)* adlı çalışmasında (1936: 1126-1127, 1215) bir araya getirip neşrettikleri Namık Kemal şiirleri dışında da şaire ait şiirlerin olduğuna/olabileceğine dair düşüncelerini ifade ederler. Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Namık Kemal'in Şiirleri* (1941) adlı çalışması; *Namık Kemal: Hayatı ve Şiirleri* (1933) adlı kitapta yer alan

şiiirlere, tespit edilen yeni şiiirlerin eklenmesiyle oluşmuştur. Ayrıca Fevziye Abdullah Tansel'in Sadeddin Nüzhet Ergun'un 1941 yılında yayınladığı *Namık Kemal'in Şiiirleri* adlı çalışmasını değerlendirdiği ve bu çalışmada yer almayan Namık Kemal şiiirlerini kaynaklarıyla birlikte listelediği *Bibliyografya (Namık Kemal'in Şiiirleri)* başlıklı ve Namık Kemal şiiirlerini bir araya getiren Sadeddin Nüzhet Ergun (1933, 1941), Rıza Nur (1936) ve Ali Ertem'in (1957) çalışmalarına dair kısa değerlendirmeler yapıp bu çalışmalara girmeyen, Namık Kemal'e ait on şiiire dikkat çektiği *Namık Kemal'in Neşredilmemiş Şiiirleri* (1960) başlıklı yazıları da farklı kaynaklarda Namık Kemal şiiirlerine rastlanabileceğini gösterir. Bu bakımdan, iki farklı kaynakta farklı adlarla tespit ettiğimiz ve doğrudan Namık Kemal adıyla verilen şiiiri, Namık Kemal'in bütün şiiirleri bağlamında bir 'zeyl' olarak düşünebiliriz. Burada Ergun'un (1933: 135-136) ve Özgül'ün (2014: 11-12) Namık Kemal'e isnat edilen bazı şiiirlerin ona ait olmadığı, başka şiiirlere ait şiiirlerin Namık Kemal'e atfedildiği, yapışıp kaldığı, dolayısıyla da Namık Kemal şiiirlerini tespitinde dikkatli olunması gerektiği yönündeki uyarıları ve Ergun'un *Namık Kemal'in Şiiirleri* (1941) adlı çalışmasında ortaya koyduğu, Namık Kemal'e isnat edildiğini düşündüğü şiiirlere dair değerlendirmeleri de dikkate alınmalıdır. Tespit ettiğimiz, 'vatanî şiiir' niteliği taşıyan ve Namık Kemal adıyla yayınlanan şiiirin, Namık Kemal'in 'vatan şiiiri' sıfatı ve vatanî şiiirlerindeki üsluba uygunluk dolayısıyla Namık Kemal'e atfedilmiş olabileceğini de göz ardı etmeksizin şiiir antolojisi şeklinde düzenlenmiş iki ayrı kitaba (*İlâveli Âheng-i Millî ve Mektebde Vatan Türküleri*) da doğrudan Namık Kemal'in adı zikredilerek alındığını, Namık Kemal şiiiri olarak kayda geçirildiğini söylemek gerekir.

Ayrıca, Kaya (2019) "Namık Kemal'in Bilinmeyen Bir Şiiiri" başlıklı makalesinde, Göçgün'ün *Namık Kemal'in Şiiirliği ve Bütün Şiiirleri* adlı çalışmasında yer almayan bir şiiiri paylaşır. Kaya'nın tespit ettiği şiiir, Namık Kemal'e atfen, Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi 13467 numaralı mecmuada yer almaktadır. Bu mecmuada ve bizim tespit ettiğimiz kaynaklarda Namık Kemal adıyla paylaşılan şiiirlere rastlanılması, Namık Kemal şiiirlerine eklemenebilecek yeni şiiirler olabileceği yolundaki düşünceleri destekler mahiyettedir.

Tespit ettiğimiz şiiir; *İlâveli Âheng-i Millî ve Mektebde Vatan Türküleri* adlı, şiiir antolojisi niteliğindeki iki ayrı kitapta da Namık Kemal şiiiri olarak ve birinde 'Hürriyyet-i Vatan (Marşı)', diğesinde ise 'Vatan Şarkısı' adı ile verilmiştir ve Namık Kemal'in bütün şiiirlerini bir araya getiren Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Namık Kemal: Hayatı ve Şiiirleri* (1933) ve *Namık Kemal'in Şiiirleri* (1941), Rıza Nur'un *Namık Kemal (Türk Bilig Revüsü-Revue de Turcologie)* (1936), Ali Ertem'in *Namık Kemal'in Şiiirleri* (1957) ve Önder Göçgün'ün *Namık Kemal'in Şiiirliği ve Bütün Şiiirleri* (1999) adlı çalışmalarında yer almamaktadır. Bu şiiir, Özgül'ün (2014) çalışmasında dikkate sunulan ve Göçgün'ün *Namık Kemal'in Şiiirliği ve Bütün Şiiirleri* çalışmasındaki Namık Kemal şiiirlerine ek olarak verilen, tamamlayıcı nitelikteki şiiir listesinde de zikredilmemektedir.

İki Kitap, İki Başlık, Tek Şiiir: *Hürriyyet-i Vatan (Marşı)/Vatan Şarkısı*

Tespit ettiğimiz Namık Kemal şiiiri, musiki muallimi Ünyeli Namık Kemal'in bir araya getirdiği bestelenmiş şiiirlerden/marşlardan müteşekkil 1327 (1911) tarihli *İlâveli Âheng-i Millî*'de 'Hürriyyet-i Vatan Marşı' başlığıyla, 'Güftesi edib-i a'zâm Nâmık Kemâl Beyefendi merhûmundur" ibaresiyle ve bestesinin 'nihavend' makamında olduğu bilgisiyle paylaşılır. Kitap, Namık Kemal'in bu şiiiriyle başlar. Bestelenmiş/marş niteliği kazanmış şiiirlerden bir seçki niteliği

taşıyan *İlâveli Âheng-i Millî*'de her bir şiirin altında güftecisine, bestecisine ve makamına dair bilgiler de okurla paylaşılır. Kitabın ortaya çıkış sebebi ve içeriği hakkındaki bilgiler; önsöz niteliği taşıyan, 16 Mayıs 1327 tarihi düşülen 'ifâde-i mahsûsa' başlıklı bölümde kısaca verilir:

“Sanâyi’-i nefisenin en mu’tenâ bir mevkiini işgal eden (Fenn-i Musîkî) devr-i meş’ûm-ı İstibdâdda gûşe-i nisyâna itilmiş idiye de nâ’il olduğumuz devr-i Meşrûtiyyet’te ehemmiyeti takdîr edilmiş ve hatta ekser mekâtibin programına idhâl edilmiştir.

Edîb-i a’zâm Nâmık Kemâl, Tevfik Fikret, Şevket Gavsî, Sâmih ve Ali Ulvi Beylerin ve sâ’ir e’âzîm-i şu’arâmızın âsârından üstâd-ı muhterem Hâfız Ahmed Dede ve Mehmed Kâzım, Rauf Yektâ, Leon Hancıyan, Âsım İsmail Hakkı, Mehmed Zâtî, Sâmî Beyler gibi esâtize-i musîkî-şînâslarımız tarafından bestelenen kıymetdâr millî marşlarımızın perâkende sûretinde bulunmasından istifâde edilmesine binâen fenn-i musîkîyi tahsil eden evlâd-ı vatana bir hizmet-i âcizânede bulunmak üzere evvelce tab’ ettirdiğim (Âheng-i Millî) risâlesini ihtiyâc-ı zamâna muvâfık göremediğimden bazı şeyler daha ilâvesiyle tevsî’ ederek (İlâveli Âheng-i Millî) ismiyle ikinci tab’mı mevki’-i intişâra vaz’ eyledim. Hataiyyât-ı vâkı’amın affını istirhâm eylerim.” (İAM 1327/1911: 2).

Böylece Namık Kemal ismi, kitabın 'ifâde-i mahsûsa' bölümünde de zikredilir ve hazırlanan şiir seçkisi için Namık Kemal'den de şiirler seçildiği vurgulanır. *İlâveli Âheng-i Millî*'de Namık Kemal'in 'Hürriyyet-i Vatan (Marşı)' dışında, “Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır/Serhaddimize kal’a bizim hâk-i bedendir/Osmanlılarız ziyetimiz kanlı kefendir” dizeleriyle başlayan 'Vatan Şarkısı'ndan (İAM 1327/1911: 5) da bir bölüme yer verilmiştir. 'Vatan Şarkısı' da 'Güfte edîb-i a’zâm Nâmık Kemâl Beyefendi merhûmundur" ibaresiyle ve 'Hürriyyet-i Vatan'dan hemen sonraki sayfada kitabın ikinci Namık Kemal şiiri olarak dikkate sunulur.

Gazel biçiminde olan 'Hürriyyet-i Vatan (Marşı)', aruzun 'fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün' kalıbıyla yazılmıştır. Şiir, şöyledir:

Hürriyyet-i Vatan Marşı

Güftesi

edîb-i a’zâm

Nâmık Kemâl Beyefendi merhûmundur

Nihavend makamında

Ey vatan ey ümm-i müşfik şâd u handân ol bugün

'Âlem-i 'Osmâniyâna pertev-efşân ol bugün

Kurtul ebr¹-i hîlekarîden semâ-yı sıdka çık

Kalbimiz olsun münevver mihr-i rahşân ol bugün

Bahş olundu gayrı hürriyyet bütün evlâdına

Gel gel ey hâk-i mukaddes mazhar-ı şân ol bugün

¹ Bu sözcük, kitapta, 'ebrû' olarak yazılmıştır. Sözcüğün yanlış yazıldığı düşünülerek burada bir düzeltmeye gidilmiş ve kelime 'ebr-i hilekarî' tamlaması içinde 'ebr' olarak okunmuştur. Zaten şiirin, *Mektebde Vatan Türküleri* başlıklı kitaptaki metninde sözcük 'ebr' şeklindedir.

Sineni çâk eyle görsün bunları ecdâdımız
Onların ervâhına her dem nige-hân ol bugün

Koş bugün evlâd u ahfâdınla bâb-ı vahdete
Dîn-i millet uğruna şimdi du'â-hân ol bugün (İAM 1327/1911: 4).

İlâveli Âheng-i Millî'de 'Hürriyyet-i Vatan Marşı' başlığıyla yer alan Namık Kemal şiiri, *Mektebde Vatan Türküleri*'nde 'Edîb-i A'zâm Nâmık Kemâl Bey'in Vatan Şarkısı' (MVT (?): 10) başlığıyla paylaşılır. Başlığın hemen altında şiirin bestesinin 'nihâvend' makamında olduğu bilgisi verilir. Kitapta bu şiir dışında, Namık Kemal şiiri olarak, 'Kalkın ey ehl-i vatan biz de şâdân olalım' dizesiyle başlayan 'Vatan Şarkısı'² adlı şiir (MVT (?): 9) ve *-İlâveli Âheng-i Millî*'de yer verildiği gibi- "Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır/Serhaddimize kal'a bizim hâk-i bedendir/Osmanlılarınız ziyetimiz kanlı kefendir" dizeleriyle başlayan 'Vatan Şarkısı' ('Vatan' adıyla) (MVT (?): 12) yer alır.

İlâveli Âheng-i Millî gibi, bestelenmiş şiirlerden/marşlardan oluşan bir seçki niteliğindeki *Mektebde Vatan Türküleri*'nde de her bir şiirin altında güftecisine, bestecisine ve makamına dair bilgiler vardır. Kitap, kapağındaki "Meşâhir-i üdebâ ve şu'arâ ve musiki-şinâsânın mekteplerde okutturulmak üzere tertîb ettikleri en müntehab manzûmelerdir" ibaresiyle sunulur. Kitabın basım yılına dair hiçbir bilgi yoktur. Ancak kitaba seçilen şiirler üzerinden bir değerlendirme yapıldığında kitabın Balkan Savaşları sonrasında (1913 veya hemen sonrası) basıldığını söylemek mümkündür. Kitapta Tahirü'l-Mevlevî'nin 'Balkan Mezâlîmi (Kulağında Küpe Olsun Unutma)' (MVT (?): 33-34), Ahmed Cevad'ın 'Uyan Artık' (39), 'Keşşâf' (44-46), '-Keşşâf', ilk olarak 'Keşşâfların Türküsü' adıyla, 26 Eylül 1329/1913 tarihli *Talebe Defteri* dergisinde yayımlanır- ve 'Ey Vatandaş' (61), Aka Gündüz'ün 'Öç Türküsü' (69) -'Öç Türküsü', ilk olarak, 30 Mayıs 1329/1913 tarihli *Halka Doğru* dergisinde yayımlanır- gibi doğrudan Balkan Savaşları'nı konu edinen şiirler söz konusudur.

Mektebde Vatan Türküleri'nde yer alan 'Vatan Şarkısı' adlı metin, *İlâveli Âheng-i Millî*'deki 'Hürriyyet-i Vatan (Marşı)' başlıklı metinden küçük farklılıklarla şöyledir:

Edîb-i A'zâm Nâmık Kemâl Bey'in Vatan Şarkısı

(Nihâvend)

Ey vatan ey ümm-i müşfik şâd u handân ol bugün
'Âlem-i 'Osmâniyâna pertev-efşân ol bugün

Kurtul ebr-i hîle-kârîden semâ-yı sîdka çık

² 'Kalkın ey ehl-i vatan' dizesiyle başlayan bu şiiri, Sadeddin Nüzhet Ergun, *Namık Kemal'in Şiirleri* (1941) adlı çalışmasında Hakkı Tarık Us'tan aldığını ifadeyle aynen paylaşır. 1908 inkılabından sonra bestelenerek yayılan bu şiirin Namık Kemal'in 'Ey ehl-i vatan gel gidelim şân günüdür bu' dizesiyle başlayan 'La Marsaillaise' çevirisinden dolayı Namık Kemal'e isnat edildiğini ve bu şiiri Namık Kemal şiiri olarak kabul etmenin doğru olmayacağını ifade eder. Bu şiir, Rıza Nur'un *Namık Kemal (Türk Bilig Revüsü-Revue de Turcologie)* (1936) adlı çalışmasında tek bir dörtlük olarak (*Mektebde Vatan Türküleri*'nde yer alan ve Ergun'un (1941) da paylaştığı şiir, dört dörtlükten oluşur) ve 'Vatan Şarkısı' başlığıyla yer alır. Rıza Nur'un paylaştığı dörtlük şöyledir:

Kalkın ey ehl-i vatan biz dahi şâdân olalım
Dîn ü millet uğruna biz de kurbân olalım
Şân günü bugündür bu milletin arslanları
Çekelim kılıçları dökelim al kanları (1201-1202).

Kalbimiz olsun münevver mihr-i rahşân ol bugün
Bahş olundu gayrı hürriyyet bugün evlâdına
Gel gel ey hakk-ı mukaddes mazhar-ı şân ol bugün

Sînemi çâk eyle görsün bunları ecdâdımız
Onların ervâhına rehber-i nigâh ol bugün

Koş bütün evlâd u ahfâdınla bâb-ı vahdete
Sihhat u ‘ömr-i humâyûna du’â-hân ol bugün (MVT (?): 10).

Îlâveli Âheng-i Millî’de ‘Hürriyyet-i Vatan Marşı’ başlığıyla yer alan metin ile *Mektebde Vatan Türküleri*’nde yer alan ‘Edîb-i A’zâm Nâmık Kemâl Bey’in Vatan Şarkısı’ başlıklı metin arasındaki küçük farklılıklar şöyledir:

‘Hürriyyet-i Vatan’ın üçüncü beyitinin ikinci dizesindeki ‘hâk خاک (toprak)’ sözcüğü, ‘Vatan Şarkısı’nda ‘hak حق (adalet, doğru, gerçek, pay)’; ‘Hürriyyet-i Vatan’ın dördüncü beyitinin ilk mısraındaki ‘sîneni’ sözcüğü ise ‘Vatan Şarkısı’nda ‘sînemi’ şeklindedir. Ayrıca ‘Hürriyyet-i Vatan’ın dördüncü beyitinin ikinci dizesi ‘Onların ervâhına her dem nige-h-bân ol bugün’ şeklinde iken bu dize ‘Vatan Şarkısı’nda ‘Onların ervâhına rehber-i nigâh ol bugün; ‘Hürriyyet-i Vatan’ın son dizesi ‘Dîn-i millet uğruna şimdi du’â-hân ol bugün’ şeklinde iken bu dize ‘Vatan Şarkısı’nda ‘Sihhat u ‘ömr-i humâyûna du’â-hân ol bugün’ şeklindedir.

Üngör, *Türk Marşları* (1965) adlı çalışmasının ‘Repertuar (Tüm Marşlarımız Kataloğu)’ başlıklı bölümünde (1965: 43-67), Türk müziğinin ‘Bach’ı olarak nitelendirdiği (119), Müezzîn başı (Sermüezzîn), Miralay Rifat Bey’in (1820-1888) de bestelerini -ki bu besteler arasında Sivastopol Marşı, Alay Marşı gibi meşhur besteler de vardır- sıralar (58-59). Listede ‘Ey vatan ey ümm-i müşfik şâd u handân ol bugün’ dizeli bir marş da ‘Hürriyyet Marşı’ adıyla Rifat Bey bestesi (güftecisi ve güftesi hakkında bilgi yoktur) olarak kayda geçirilmiştir (58). Kitapta Rifat Bey’in besteleri arasında, Namık Kemal’in meşhur ‘Vatan Şarkısı’nın ‘Âmâlimiz Efkârımız Marşı (Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır)’ olarak zikredilmesi, ayrıca Namık Kemal’e atfedilen ‘Kalkın ey ehl-i vatan biz de şâdân olalım’ ilk dizeli şiirin³ ‘Kalkın Ey Ehl-i Vatan Marşı’ adıyla (58) verilmesi dikkat çekicidir. Bu bağlamda Rifat Bey’in Namık Kemal’e ait olan ‘Vatan Şarkısı (Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır)’ ya da şaire atfedilen ‘Vatan Şarkısı (Kalkın ey ehl-i vatan biz de şâdân olalım)’ şiirlerini bestelemiş olması, bestekârın bir diğer bestesi olan ‘Ey vatan ey ümm-i müşfik şâd u handân ol bugün’ dizeli ‘Hürriyyet Marşı’nın Namık Kemal şiiri olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca Rifat Bey’in (1820-1888) Namık Kemal’le (1840-1888) aynı dönemde yaşadığını da dikkate almak gerekir.

Halide Edip Adıvar’ın *Dağa Çıkan Kurt*’unda (1922) ‘Bir genç zabitin hatıratından’ notuyla yer alan ‘İpek Bayrak’ adlı hikâyede ‘Ey vatan ey ümm-i müşfik’ dizesiyle başlayan marştan bahsedilir. I. Dünya Savaşı yıllarında geçen hikâyede olaylar, cepheye giden genç bir Türk zabitin

³ Makalenin daha önceki bölümlerinde dikkate sunulduğu üzere *Mektebde Vatan Türküleri*’nde Namık Kemal şiiri olarak kayda geçirilen fakat Sadeddin Nüzhet Ergun’un, *Namık Kemal’in Şiirleri* (1941) adlı çalışmasında tam metnini vererek Namık Kemal şiiri olarak kabul etmenin doğru olmayacağını ileri sürdüğü şiir.

ağzından anlatılır. Genç zabıt ve diğer Türk askerleri Pozantı üzerinden Halep'e vardıklarında hep birlikte bir akşam tiyatroya giderlerken 'Ey vatan ey ümm-i müşfik' marşını söylerler:

“Çamur, soğuk, tünel, açlık pislik arasında bazen gençliğin aks-i ameli ile kahkahalar, bazen yorgun ve çatkın titizliklerle Halep'e vasıl olduk. İlk akşam yıkanıp giyinir giyinmez otelin terasında, Halep Kalesi'ne karşı, birer kadeh rakı içtik. Beyaz kurun-ı vusta şehrinin üstünde kurun-ı vustaî bir kudret ihtişamıyla yükselen kale bizi manevi bir yay gibi kurdu. El ele bir Arap dansözünün oynadığı salaş tiyatroya giderken 'Ey vatan ey ümm-i müşfik' diye bağırarak şarkı söylüyor, Türk'ün fethedemeyeceği kale, memleket yoktur gibi hissediyorduk.” (Halide Edip 1926: 167).

Dolayısıyla *İlâveli Âheng-i Millî ve Mektebde Vatan Türküleri*'nde Namık Kemal'e atfen paylaşılan marşın (şiiirin) Osmanlı'nın son dönemlerinde askerler arasında söylenen, bilindik bir marş olduğunu söyleyebiliriz. Hatta bu marşın halk arasında yayıldığını, askerlik dışında farklı platformlara taşındığını 17 Haziran 1924 tarihli Finlandiya-Türkiye maçına dair bir 'haber' kaydı üzerinden de anlıyoruz. Yüce'nin *Tam Saha* (Türkiye Futbol Federasyonu'nun aylık futbol dergisi) adlı derginin Haziran 2015 sayısında (sayı 127) yer alan 'Ayaktopu Hikâyeleri: Şimâî Avrupa Turnesi' başlıklı yazısında yer verdiği şekliyle 17 Haziran 1924 tarihli Finlandiya-Türkiye maçını takip eden, *Spor Âlemi* dergisi muharibinin aktardığı haberler dikkat çekicidir. Yüce, “Helsinki'de yapılan müsabaka Millî Takımın tarihinde Romanya ve Çekoslovakya müsabakasından sonra oynadığı üçüncü müsabaka. Aynı zamanda ay-yıldızlı takımımızın aldığı ilk galibiyet. Bu yüzden de muhabirimiz Kâmil Cemâl Bey'in maç notlarını virgülüne dokunmadan nakletmek istiyorum.” (2015: 109) ifadeleriyle *Spor Âlemi* dergisinde kayda geçen maç notlarını şöyle paylaşır:

“Kâmil Cemâl Bey'in notları şöyledir: 'Saha hıncahınc dolu idi. Finlandiyalılar şimdiye kadar hiçbir oyunda bu kadar kalabalık olmadığını söylüyorlar. Sahayı dolduran on bin kişiden maada (başka) hariçteki tepeler ve apartmanların pencereleri de hıncahınc dolmuş ve bu suretle halk on beş bin kişiyi geçmişti. Saha Stockholm'ün mükemmel stadına alışanlar için muntazam değildi. Evvela meydana çıkınca Millî Marş olarak 'Ey vatan ey ümm-i müşfik' çalmaya başladı. Biraz sonra Finlandiyalılar Millî Marşları arasında sahaya çıktılar.' ” (109).

Anlaşıyor ki 'Ey vatan ey ümm-i müşfik' dizesiyle başlayan ve *İlâveli Âheng-i Millî ve Mektebde Vatan Türküleri*'nde Namık Kemal şiiiri olarak kaydedilen marş, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında marş olarak orduda ve halk arasında yayılmıştır.

Sonuç

Namık Kemal'in bütün şiiirleri, tarihî süreç içerisinde birbirini tamamlayan araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmış ve bu yolda yayınlar yapılmıştır. Namık Kemal'in bütün şiiirlerini bir araya getirme çabasının ürünü olan, birbirini tamamlayıcı nitelikteki çalışmalara [Ergun (1933, 1941), Rıza Nur (1936), Ertem (1957) ve Göçgün (1999) gibi] pek çok bilim insanı, araştırmalarıyla eklemelerde bulunmuş, böylece Namık Kemal'in şiiirlerine ve şiiir dünyasına dair bakış açısı ve akademik birikim genişletilmiştir.

Bu bağlamda, bu makale, *İlâveli Âheng-i Millî ve Mektebde Vatan Türküleri* adlı iki ayrı şiiir antolojisinde (bestelenmiş, marş/şarkı niteliği taşıyan şiiirleri bir araya getiren) Namık Kemal şiiiri

olarak gösterilen ve alanyazında, Namık Kemal'in şiirlerini bir araya getiren çalışmalarda yer almayan, gözden kaçmış bir şiirin tespiti ve dikkate sunulmasıyla ilgilidir. Tespit ettiğimiz şiir; *İlâveli Âheng-i Millî ve Mektebde Vatan Türküleri* adlı iki ayrı kitapta da Namık Kemal şiiri olarak ve birinde 'Hürriyyet-i Vatan (Marşı)', diğesinde ise 'Vatan Şarkısı' adı ile verilmiştir ve Namık Kemal'in bütün şiirlerini bir araya getiren Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Namık Kemal: Hayatı ve Şiirleri* (1933) ve *Namık Kemal'in Şiirleri* (1941), Rıza Nur'un *Namık Kemal (Türk Bilig Revüsü- Revue de Turcologie)* (1936), Ali Ertem'in *Namık Kemal'in Şiirleri* (1957) ve Önder Göçgün'ün *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri* (1999) adlı çalışmalarında yer almamaktadır. Dolayısıyla çalışmamız, alanyazına, 'Namık Kemal'in şiirlerine eklemenebilecek, gözden kaçmış bir şiiri ortaya çıkararak katkıda bulunmaktadır.

Alanyazında Namık Kemal'le ilgili çalışmaların birçoğunda yer alan, Namık Kemal'e isnat edilen bazı şiirlerin ona ait olmadığı, başka şairlere ait şiirlerin Namık Kemal'e atfedildiği, yapışıp kaldığı, dolayısıyla da Namık Kemal şiirlerini tespitte dikkat olunması gerektiği yönündeki uyarılar ve değerlendirmeler de ayrıca dikkate alınmalıdır. Tespit ettiğimiz 'vatanî şiir' niteliği taşıyan ve Namık Kemal adıyla yayınlanan şiirin, Namık Kemal'in 'vatan şairi' sıfatı ve vatanî şiirlerindeki üsluba uygunluk dolayısıyla Namık Kemal'e atfedilmiş olabileceğini de göz ardı etmeksizin şiir antolojisi şeklinde düzenlenmiş iki ayrı kitaba, doğrudan Namık Kemal'in adı zikredilerek alındığını, Namık Kemal şiiri olarak kayda geçirildiğini söylemek gerekir. Bu bakımdan iki farklı kaynakta, farklı adlarla tespit ettiğimiz ve doğrudan Namık Kemal adıyla kayda geçen şiiri, Namık Kemal'in bütün şiirleri bağlamında bir 'zeyl' olarak düşünebiliriz.

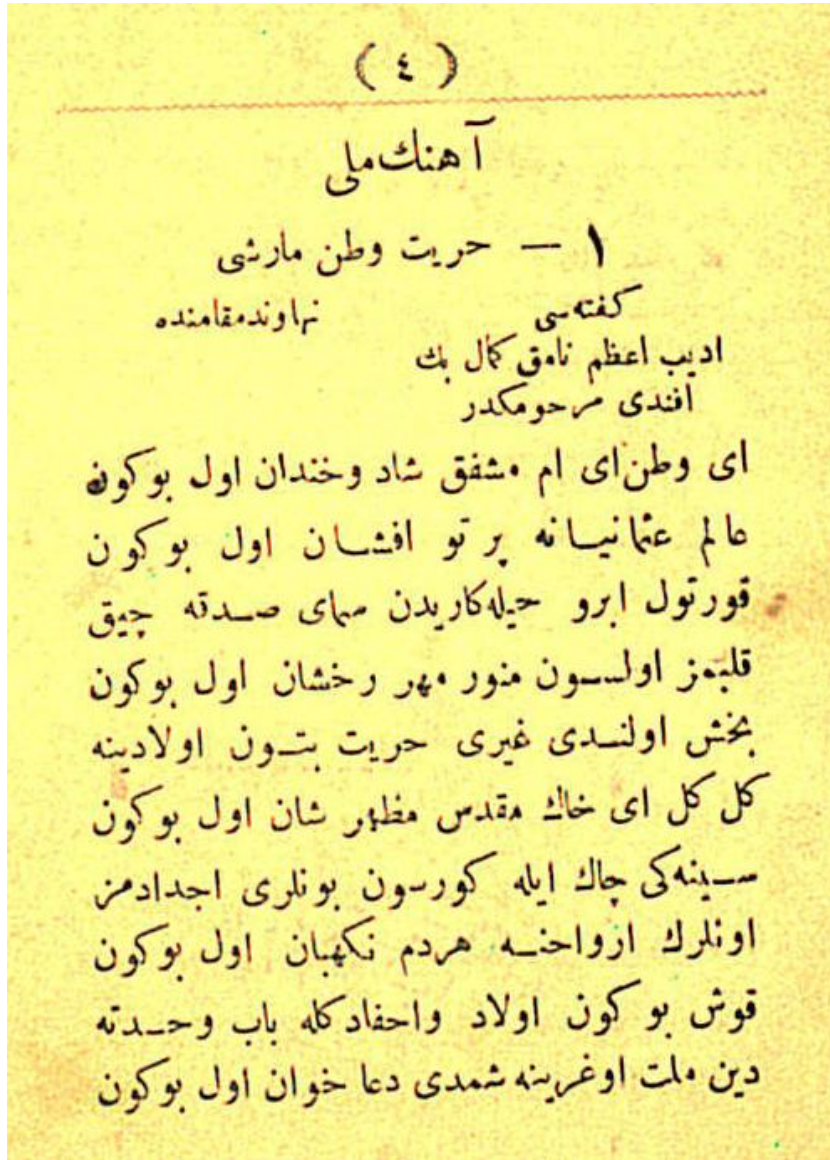
Kaynaklar

- Ahmed Cevad (1329/1913). "Keşşâfların Türküsü". *Talebe Defteri*, 26 Eylül 1329, S. 10, s. 151.
- (Adıvar), Halide Edip (1926). *Dağa Çıkan Kurt*. İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- Aka Gündüz (1329/1913). "Öç Türküsü". *Halka Doğru*, 30 Mayıs 1329, S. 8, s. 57.
- (Ergun) Sadeddin Nüzhet (1933). *Namık Kemal: Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Yeni Şark Kitaphanesi.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet (1941). *Namık Kemal'in Şiirleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ertem, Ali (1957). *Namık Kemal'in Şiirleri*. İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- Göçgün, Önder (1999). *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Kaya, Tufan (2019). "Namık Kemal'in Bilinmeyen Bir Şiiri". *Turkish Studies: Language and Literature*, Vol. 14/2, s. 75-88.
- Özgül, M. Kayahan (2014). *Kemal'le İhtimâl: Namık Kemal'in Şiirine Tersten Bakmak*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İAM (1327/1911). *İlâveli Âheng-i Millî*. Haz. Ünyeli Namık Kemal. İstanbul: Hürriyet Matbaası.
- MVT (?). *Mektebde Vatan Türküleri*. İstanbul: Matbaa-i Şems.

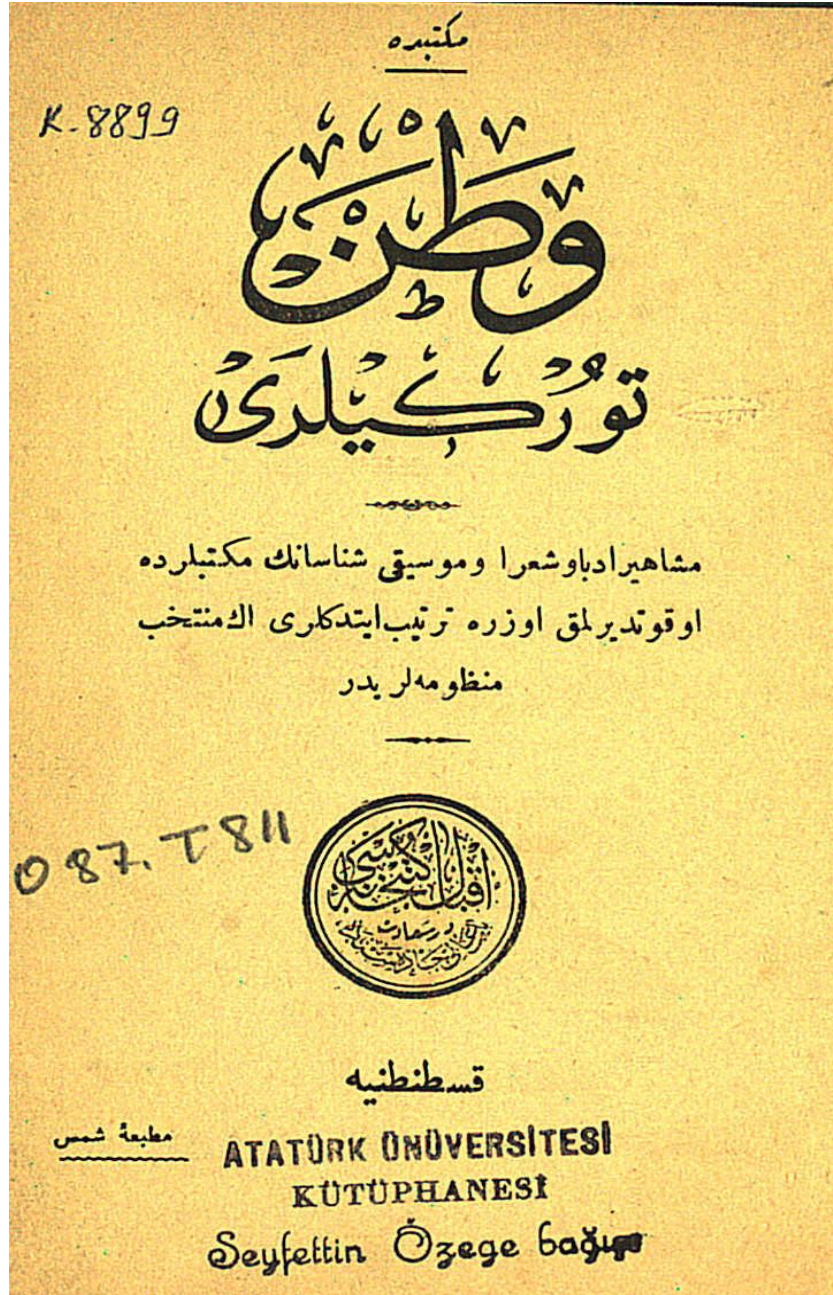
- Rıza Nur (1936). “Namık Kemal”. *Türk Bilig Revüsü-Revue de Turcologie*, Tome II, Livre 2, No. 6, Février 1936, İskenderiye.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1942). “Bibliyografya (Namık Kemal’in Şiirleri)”. *Belleten*, Temmuz-Ekim 1942, C. VI, S. 23-24, s. 315-325.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1960). “Namık Kemal’in Neşredilmemiş Şiirleri”. *Türk Yurdu*, Ocak 1960, S. 280, s. 39-40.
- Üngör, Etem (1965). *Türk Marşları*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Yüce, Mehmet (2015). “Ayaktopu Hikâyeleri: Şimâlî Avrupa Turnesi”. *Tam Saha*, Haziran 2015, S. 127, s. 104-113. <http://www.tff.org/Resources/Tamsaha/127/files/assets/basic-html/index.html#1> (erişim tarihi: 18 Temmuz 2019).

Ekler

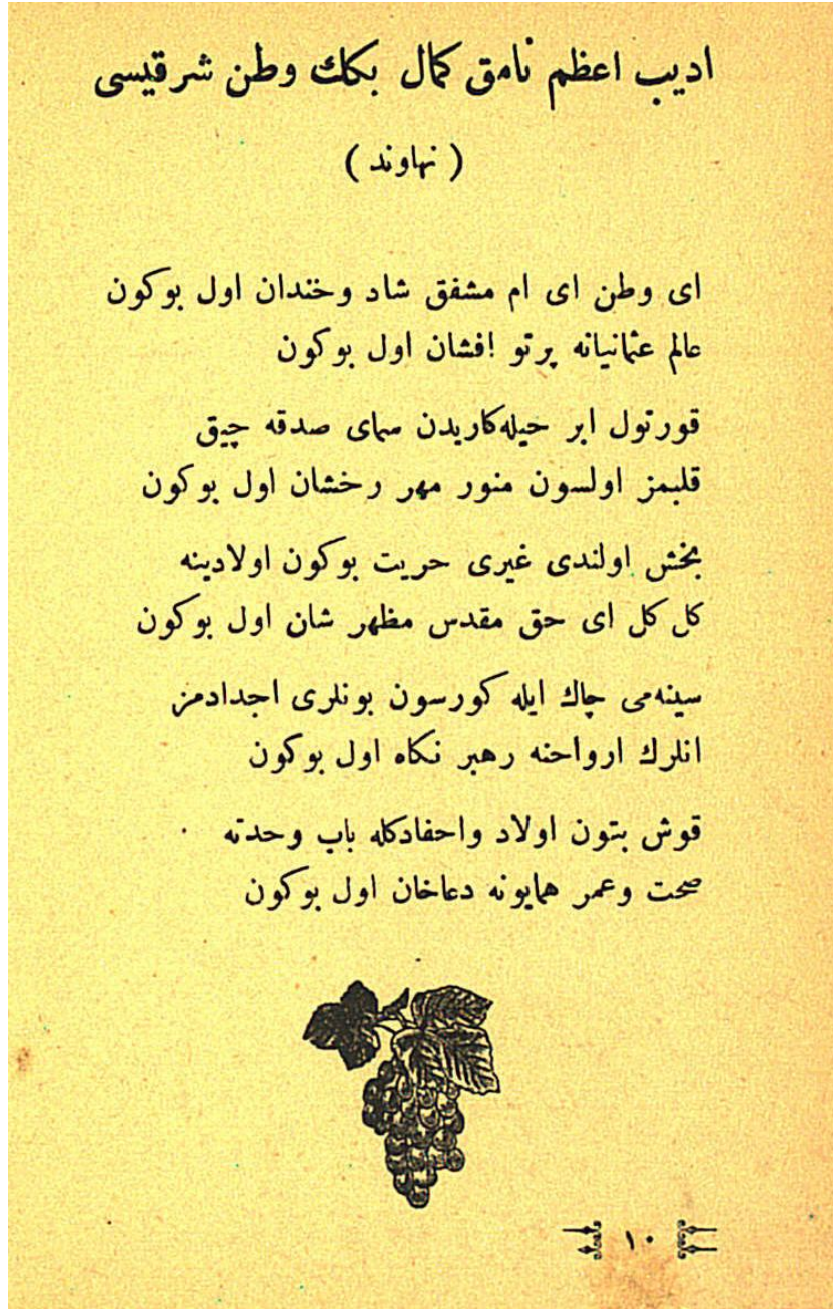

1. Resim: *İlâveli Âheng-i Millî* adlı kitabın kapak sayfası.

2. Resim: *İlâveli Âheng-i Millî* de 'Güftesi edîb-i a'zâm Nâmîk Kemâl Beyefendi merhûmundur' ibaresiyle ve 'Hürriyyet-i Vatan Marşı' başlığıyla yer alan şiir (s. 4).

3. Resim: Mektebde Vatan Türküleri adlı kitabın kapak sayfası.

4. Resim: Mektebde Vatan Türküleri'nde 'Edib-i a'zâm Nâmık Kemâl Bey'in Vatan Şarkısı' ibaresiyle yer alan şiir (s. 10).